

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
На правах рукопису

ФАМІЛЯРСЬКИЙ ОЛЕГ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 338.4

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Система управління якістю продукції на підприємстві в
умовах динамічного бізнес-середовища

076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.О. Фамілярський

Керівник роботи
Овдіюк Олена Миколаївна
к.е.н., доцент

АНОТАЦІЯ

Фамілярський О.О. Система управління якістю продукції на підприємстві в умовах динамічного бізнес-середовища. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. – Поліський національний університет, 2022.

Робота присвячена дослідженню та узагальненню науково-методичних та практичних аспектів формування системи управління якістю продукції аграрного підприємства. Систематизовано сутність понять «якість» та «управління якістю продукції». Здійснено діагностику ефективності функціонування підприємства, визначено особливості система управління якістю фермерського господарства. Розроблено практичні рекомендації щодо імплементації системи управління якістю відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Ключові слова: якість, система управління, бізнес-середовище, ефективність, сільськогосподарська продукція.

ANOTATION

Familyarsky O. Product quality management system at the enterprise in a dynamic business environment. – *Qualifying work manuscript.*

Qualification work for the master's degree in specialty 076 – Entrepreneurship, trade and stock exchange activity. Polissia National University, 2022.

The work is devoted to the research and generalization of scientific, methodical and practical aspects of the formation of the quality management system of agricultural products. The essence of the concepts "quality" and "product quality management" has been systematized. The diagnosis of the efficiency of the enterprise's functioning was carried out, the peculiarities of the farm quality management system were determined. Practical recommendations on the implementation of the quality management system in accordance with the requirements of international standards have been developed.

Key words: quality, management system, business environment, efficiency, agricultural products.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	6
Висновки до розділу 1	11
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ФГ «ІВАЩЕНКО» В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА	12
Висновки до розділу 2.....	19
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ФГ «ІВАЩЕНКО».....	20
Висновки до розділу 3	25
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29

ВСТУП

Актуальність теми. Управління якістю сільськогосподарської продукції – це системний та постійно діючий процес, який спрямований на реалізацію оптимальних шляхів функціонування підприємств, ефективне використання ресурсного потенціалу з урахуванням потреб споживачів та чіткого їх задоволення. Тому впровадження системи управління якістю – повинно використовуватися керівництвом сільськогосподарського підприємства для зростання якості та чіткого контролю її показників для забезпечення задоволеності споживачів продукцією та послугами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження у сфері управління якістю продукції проводили такі вчені, як: Антощенкова В. В., Балановська Т. І., Барченко Н. Л., Білоусько Т. Ю., Бидик А. Г., Борецька З. П., Бугера С. І., Гогоуля О. П., Загородній А. Е., Захаріна О. В., Кирилюк І. М., Кравченко Ю. М., Кузьменко О. А., Курило А. О., Лавров Є. А., Микитюк Д. М., Пасько Н. Б., Радько В. І., Свиноус І. В., Ткаченко К. В., Томілова Н. О., Троян А. В., Шовкун Л. В. та інші. Проте питання оцінки управління якістю діяльності сільськогосподарських підприємств досліджені недостатньо.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження система управління якістю продукції на підприємстві в умовах динамічного бізнес-середовища.

Основними завданнями є:

- теоретично розкрити поняття якості та управління якістю продукції;
- встановити систему економічних відносин у сфері забезпечення якості продукції;
- дослідити сучасний стан діяльності підприємства;
- вивчити систему управління якістю продукції об'єкту дослідження;
- запропонувати шляхи удосконалення управління якістю продукції.

Об'єкт кваліфікаційної роботи: діяльність ФГ «Іващенко» Чуднівського Житомирської області по забезпеченню якості сільськогосподарської продукції.

Предмет кваліфікаційної роботи: механізм удосконалення управління якістю продукції сільськогосподарського підприємства в сучасному бізнес середовищі.

Методи кваліфікаційної роботи. У процесі написання використовувалися такі методи: діалектичний метод пізнання, базові положення економічної теорії, статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний, монографічний.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи є наукові розробки вітчизняних і закордонних вчених з питань управління якістю, законодавчі та нормативні акти, дані поточного обліку і звітності підприємств. Основою виконання розрахункової частини роботи є річна звітність підприємства, а саме: дані форми №1 «Звіт про фінансовий стан» та №2 «Звіт про сукупний дохід»; статистична та інша звітність.

Практичне значення отриманих результатів Практичне значення одержаних результатів закладене у визначенні ключових параметрів ефективної системи управління якістю продукції сільськогосподарського підприємства

Публікацій автора. Основні здобутки автора при написанні кваліфікаційної роботи були опубліковані в наступних тезах:

- Студентські наукові читання – 2021 Міжфакультетська студентська науково-практична конференція за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на тему – «Управління логістичними витратами ТОВ «Солмікс» на засадах аутсорсингу»;

- 2021 Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління, матеріали 11 Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції на тему «Особливості системи управління якістю продукції на підприємстві»;

- Студентські читання – 2022 Матеріали науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених факультету інженерії та енергетики на тему – «Управління якістю продукції фермерського господарства».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Матеріали кваліфікаційної роботи викладені в 3 основних розділах, робота вступ, висновки і пропозиції, список використаних джерел (40 джерел). Основний текст роботи викладено на 33 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 7 таблиць та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

Якість продукції стає основним ресурсом досягнення та зміцнення конкурентоспроможних переваг у в умовах сучасного бізнес-середовища [13]. Підвищення якості вітчизняної продукції буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника [1]. Пріоритетного характеру набуває вдосконалення механізму формування системи управління якістю у агровиробників, саме якість виступає гарантом здатності сільськогосподарського підприємства стабільно та ефективно виробляти та постачати продукцію [3].

Ефективне управління якістю продукції передбачає чітке розуміння сутності даного терміну, що у загальному сенсі можна визначити, як цілеспрямований вплив на характеристики об'єкта.

Розглянемо поняття управління якістю в літературних джерелах.

Наприклад, Власенко І. В. сутність управління якістю бачить у досягненні цілей у сфері якості шляхом створення на підприємствах умов, у яких можна планувати, регулювати та контролювати якість, забезпечувати відповідність прийнятним вимогам та гнучко змінювати встановлені вимоги [10]. Автор детально розглядає діяльність, спрямовану виконання вимог до якості. При цьому основним недоліком цього визначення є те, що в ньому відсутній об'єкт управління. В результаті незрозуміло, як встановлені умови впливатимуть на якість.

Капінос Г. І. пропонує розрізняти адміністративне та оперативне управління якістю. У сукупності ці два поняття є процес управління якістю у масштабі підприємства [15]. Вчений робить спробу, з одного боку, розділити управління якістю на діяльність без адміністративного керівництва та на загальне керівництво – менеджмент якості. З іншого боку, об'єднує відповідні функції у єдиний процес управління якістю, сутність якого автор бачить «в дії на виробничий процес з метою забезпечення необхідної якості

продукції». Позитивним у цьому підході і те, що виділено об'єкт управління – виробничий процес.

Кравченко М. С., Ксеніта М. О., визначаючи управління якістю як цілеспрямований процес впливу на об'єкти управління, що здійснюється при створенні та використанні продукції для встановлення, забезпечення та підтримки необхідного рівня якості, що задовольняє вимогам споживачів та суспільства в цілому [19], поділяють вимоги споживачів та держави, що свідчить про спробу одночасно відобразити умови виробництва та реалізації продукції, що визначаються конкретним ринком збуту, та вимоги держави. При цьому нерозкритими залишаються об'єкти управління, що робить визначення, наведене даними авторами, неповним. Однак його перевагою є відображення мети управління якістю не просто виробництво продукції необхідної якості, а затребуваною споживачами, що в даному випадку виражається через задоволення їх потреб.

Науковці Є. Олійник, А. Олійник, О. Пилипченко, О. Пугін розглядають управління якістю продукції як постійний і планомірний та цілеспрямований процес, що має вплив на фактори та умови на усіх ланках, який забезпечує створення продукції оптимальної якості та повноцінне її використання [26]. Дане визначення найточніше відбиває сутність терміна, оскільки містить як процесний підхід до управління, а й його спрямованість, тобто об'єкт – чинники та умови. Перевага такого визначення, за проведеними нами оцінками, у тому, що дозволяє простежити процес управління якістю, починаючи з його планування і до вивчення ступеня задоволення споживачів. Автори вказують на те, що сенс управління якістю полягає не просто у досягненні певного рівня якості, а в тому, щоб вона була затребувана.

Управління якістю продукції – це підготовка і внесення в план з якості, нормативну, технічну документацію значень показників якості знову освоюваної або продукції, що модернізується, або зміну показників якості

продукції, що випускається, а також виконання необхідних робіт для досягнення і підтримки цих значень показників [25].

За визначенням міжнародних стандартів під системою управління якістю розуміють цілісність організаційної структури, процедур, процесів та ресурсів, відповідальності, які забезпечують виконання загального процесу керівництва якістю [29].

Відповідно до приведених визначень побудована схема процесу управління якістю (рис. 1.1).

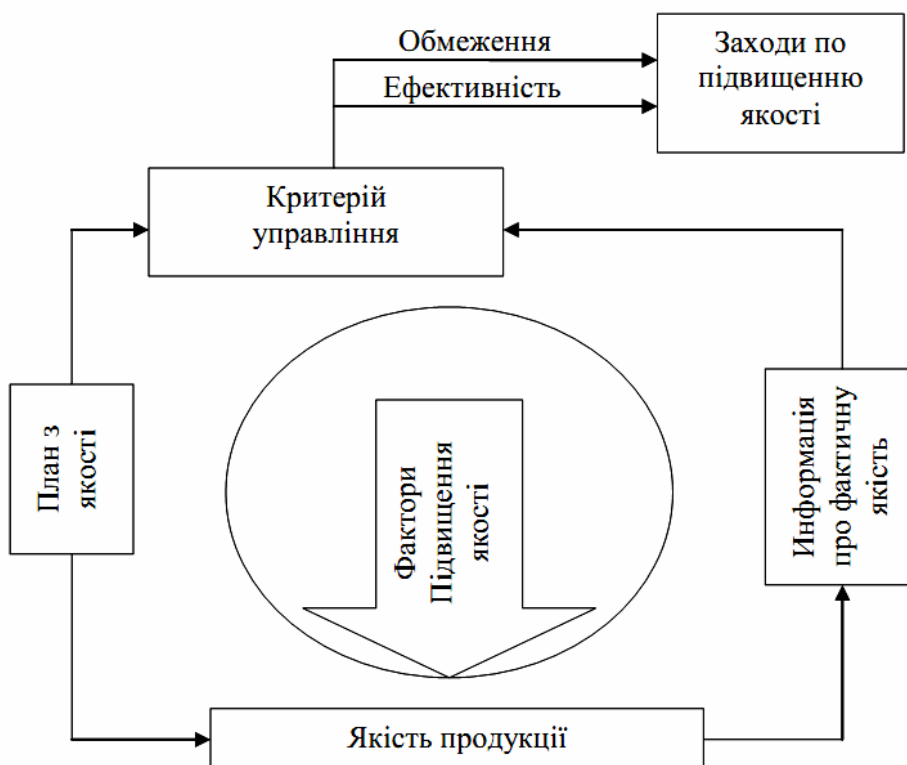

Рис. 1.1. Зміст процесу управління якістю продукції

Джерело: [26]

Таким чином, управління якістю продукції є процесом, що включає виявлення характеру і об'єму потреб в продукції, оцінку фактичного рівня її якості, розробку, вибір і реалізацію заходів із забезпечення запланованого рівня якості продукції.

Через те, що розглянуте визначення є загальним, воно не дозволяє достатньо враховувати особливості об'єкта управління і тому не зовсім точно відображає сутність управління якістю сільськогосподарської продукції. Це

викликає необхідність вивчення якості продукції з урахуванням показників, зумовлених виробничими умовами конкретної галузі.

У зв'язку з цим нами опрацьовано джерела [3, 6, 7, 20, 22, 38] і вивчено та проаналізовано різні класифікації показників якості продукції, методичні підходи до визначення якості, поняття «якість сільськогосподарської продукції», що дозволило виділити відмінні риси процесу формування та характеру впливу на її властивості.

Розглянемо різні групи показників якості сільськогосподарської продукції в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Показники якості сільськогосподарської продукції

Показники	Характеристика
біологічні	придатність аграрної продукції до використання в їжу
технологічності	необхідні та важливі властивості с-г продукції для можливості ефективного промислової її переробки та (або) щодо подальшого використання у наступних виробничих циклах
транспортельності	ступінь придатності с.-г. продукції до перевезень та до можливості вантажно-розвантажувальних робіт певними способами та технічними засобами
надійності	придатність с.-г. продукції до збереження біологічних показників якості та певних технологічних показників якості, що визначаються при транспортуванні та зберіганні продукції
екологічності	відображають екологічну чистоту продукції та її можливість споживання людьми або для годівлі тваринам без шкідливого впливу продукції на живі організми
безпеки	ступінь безпеки працівників, що задіяні у виробництві та переробці, подальшому виробничому використанні с.-г. продукції
економічні	аналізують міру економічного ефекту від виробництва с.-г. продукції (товару) відповідної якості
естетичні	характеризують товарний вигляд певного виду продукції
патентно-правові	описують якість нових винаходів, утілених у товар, їх вагомість

Джерело: розроблено на основі [3, 6, 7, 20, 22, 38]

Якість продукції це комплексне, багатогранне поняття, яке відображає ефективність усіх сторін та ланок функціонування суб'єктів підприємництва. Для певних окремих видів сільськогосподарської продукції характерні відповідні (щодо виду) показники якості. За показник якості прийнято приймати кількісний вираз однієї або декількох однорідних властивостей певного виду продукції, які можуть задовольняти визначені потреби

споживачів щодо цільового призначення та умов використання. Рівень якості продукції показник що характеризує відношення фактичного показника якості до його нормативного значення.

В умовах динамічного бізнес-середовища важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств відіграє якість продукції.

Управління якістю діяльності агровиробничих підприємств потрібно трактувати як характеристику діяльності системи яка відкрита та за якої досягається узгоджена взаємодія всіх її підсистем (рис. 1.2).

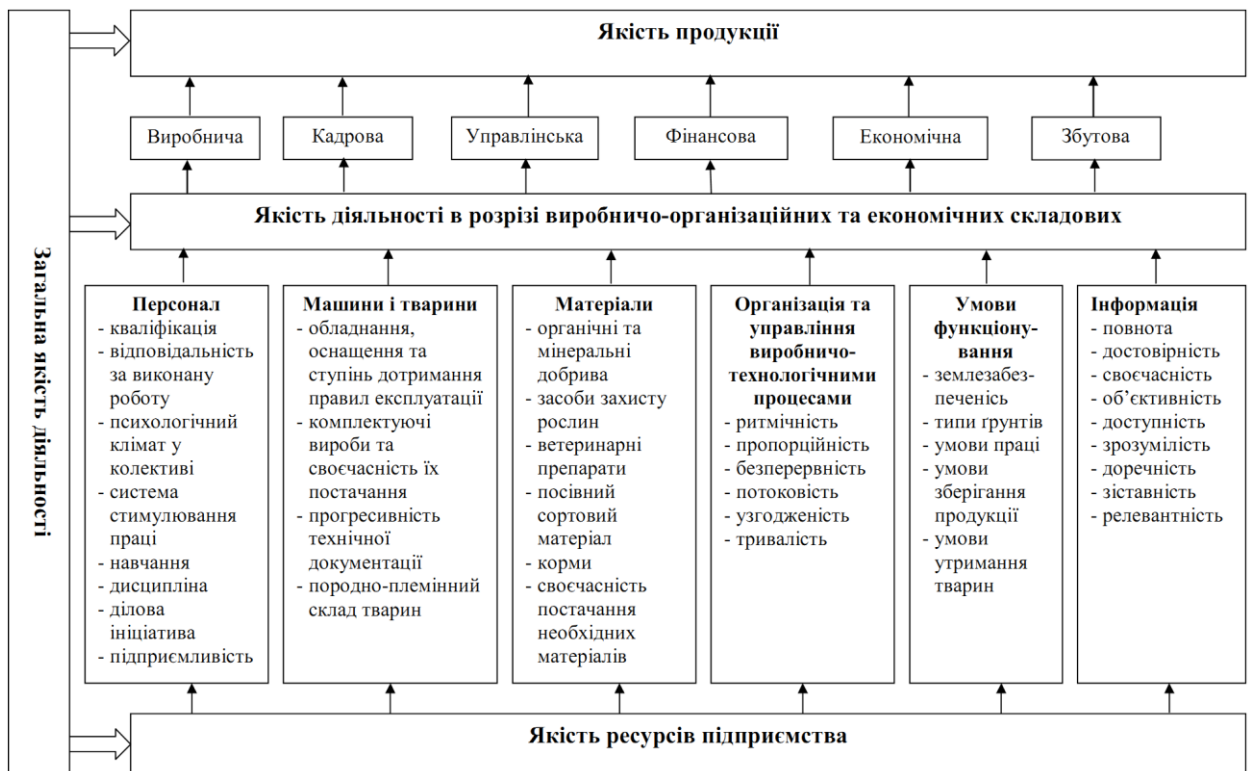

Рис. 1.2. Складові загальної якості діяльності сільськогосподарського підприємства

Джерело: розроблено на основі [3, 6, 7, 20, 22, 38]

Нами виділено такі особливості формування якості сільськогосподарської продукції: якість – це сукупність різних показників; рівень якості визначається з урахуванням найгіршого показника з усієї передбаченої сукупності; всі показники, що становлять якість, перебувають у тісному зв'язку з організаційно-економічними, технологічними та іншими умовами виробництва; вплив на один показник, не впливаючи на інші, не

дозволяє значно змінити якість продукції в цілому; якість продукції визначається з урахуванням різноманітних вимог.

Висновки до розділу 1

В результаті проведеного аналізу особливостей якості сільськогосподарської продукції як об'єкта управління нами встановлено, що керувати ним – означає впливати на показники та характеристики, що становлять якість, за допомогою управління факторами та умовами, що впливають на їхній рівень. Отже, управління якістю – це процес, що охоплює всі сторони господарської діяльності, механізм якого можна характеризувати як виявлення основних факторів, що впливають на якість продукції, визначення ступеня та характеру їхньої дії, розробка та реалізація заходів щодо їх регулювання з метою досягнення та підтримки запланованої якості.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ФГ «ІВАЩЕНКО» В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Досліджуваним підприємством є ФГ «Іващенко» (код ЄДРПОУ 40119197). Основні види діяльності за КВЕД: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Від наявності ресурсів, рівня їх розвитку і використання великою мірою залежить економічний потенціал ФГ «Іващенко». В наступній таблиці 2.1 проаналізуємо стан виробничих ресурсів ФГ «Іващенко».

Таблиця 2.1

Наявність виробничих ресурсів ФГ «Іващенко»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р.	
				+, -	у %
Середньооблікова чисельність працівників, чол	12	10	10	-2	83,3
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис.грн:	1158,0	1440,5	1611,5	453,5	139,2
Припадає оборотних засобів на працівника, тис.грн	96,5	144,1	161,2	64,7	167,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн:	177,5	139,5	144,0	-33,5	81,1
Коефіцієнт зносу основних засобів	88,7	90,6	88,7	-0,1	99,9
Фондоозброєність, тис, грн./чол.	14,8	14,0	14,4	-0,4	97,4

Джерело: розраховано на основі даних ФГ «Іващенко»

Дані таблиці 2.1 показують, що за період дослідження чисельність працюючих зменшилася на 2 працівника чи на 16,7%.

В таблиці 2.2 проаналізуємо використання витрат виробничих ресурсів ФГ «Іващенко». Дані таблиці 2.2 засвідчують, що у ФГ «Іващенко» зросла ефективність використання виробничих ресурсів. Фондовіддача (за виручкою) в 2021 році порівняно до 2019 року збільшилася на 4,94 грн чи на

59,5%, а фондівддача (за витратами виробництва) збільшилася на 6,71 грн чи на 52,0%.

Таблиця 2.2

Оцінка використання виробничих ресурсів ФГ «Івашенко»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р.	
				+, -	у %
Вироблено на 1 працівника, тис.грн					
• товарної продукції	122,7	189,8	190,5	67,8	155,3
• валової продукції	190,9	247,3	282,5	91,6	148,0
Фондовіддача, грн					
• за виручкою	8,29	13,61	13,23	4,94	159,5
• за витратами виробництва	12,91	17,73	19,62	6,71	152,0
Матеріаловіддача, грн	1,413	1,551	1,494	0,081	105,7
Отримано прибутку (збитку) в розрахунку на:					
• середньорічного працівника, грн	10458,3	6300,0	2750,0	-7708,3	26,3
• 1 грн середньорічної вартості основних засобів	1,41	0,90	0,38	-1,03	27,0
• 1 грн середньорічної вартості оборотних засобів	0,22	0,09	0,03	-0,18	15,7

Джерело: розраховано на основі даних фермерського господарства.

Матеріаловіддача господарської діяльності знизилася на 0,081 грн. чи на 5,7 % у 2021 році в порівнянні з 2019 роком. Продуктивність праці зросла: на одного працівника вироблено товарної продукції більше на 67,8 тис.грн. чи на 55,3%; валової продукції вироблено більше на 91,6 тис.грн чи на 48,0%.

Ефективність використання ресурсів підвищилася: на 1 грн середньорічної вартості основних засобів отримано прибутку менше на 1,03 грн чи на 73,0%, а розрахунку на 1 грн середньорічної вартості оборотних засобів отримано прибутку менше на 0,18 грн чи на 84,3%.

Метою будь-якого фермерського господарства є отримання прибутку, а доходи і витрати фермерського господарства впливають на фінансовий результат фермерського господарства. Проаналізуємо динаміку і склад доходів ФГ «Івашенко» в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка і склад доходів ФГ «Іващенко»

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. до 2019 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+, -	в %
Чистий дохід від реалізації продукції	1472	84,0	1898	87,7	1905	87,6	433	129,4
Інші операційні доходи	280	16,0	267	12,3	270	12,4	-10	96,4
Всього доходів	1752	100,0	2165	100,0	2175	100,0	423	124,1

Джерело: розраховано на основі даних фермерського господарства.

Дані таблиці 2.4 показують, що доходи фермерського господарства зросли на 423 тис.грн. чи на 24,1% і в 2021 році становили 2175 тис.грн. В структурі доходів в 2021 році питома вага доходів від реалізації продукції становила 87,6%, що більше 2019 року на 3,6%.

Проаналізуємо динаміку і склад витрат ФГ «Іващенко» в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка і склад витрат ФГ «Іващенко»

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2021 р. до 2019 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	+, -	в %
Собівартість реалізованої продукції	1222	81,4	1771	86,9	1835	86,6	613	150,2
Адміністративні витрати	203	13,5	219	10,7	198	9,3	-5	97,5
Витрати на збут	-	-	8	0,4	23	1,1	23	-
Інші операційні витрати	54	3,6	-	-	18	0,8	-36	33,3
Фінансові витрати	22	1,5	28	1,4	46	2,2	24	209,1
Інші витрати	-	-	13	0,6	-	-	-	-
Всього витрат	1501	100,0	2039	100,0	2120	100,0	619	141,2

Джерело: розраховано на основі даних фермерського господарства.

Дані таблиці 2.4 показують, що витрати фермерського господарства збільшилися на 619 тис.грн. чи на 41,2% і в 2021 році становили 2120 тис.грн. В структурі витрат в 2021 році питома вага собівартості реалізованої продукції становила 86,6%, що відповідно більше на 5,1%.

Проаналізуємо формування фінансового результату ФГ «Іващенко» за «Звітом про сукупний дохід» в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Формування фінансового результату ФГ «Іващенко»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р.	
				(+, -)	в %
Чистий дохід від реалізації продукції	1472	1898	1905	433	129,4
Собівартість реалізованої продукції	1222	1771	1835	613	150,2
Валовий прибуток (+), збиток (-)	250	127	70	-180	28,0
Інші операційні доходи	280	267	270	-10	96,4
Адміністративні витрати	203	219	198	-5	97,5
Витрати на збут	-	8	23	23	-
Інші операційні витрати	54	-	18	-36	33,3
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (+), збиток (-)	273	167	101	-172	37,0
Фінансові витрати	22	28	46	24	209,1
Інші витрати	-	13	-	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток (+), збиток (-)	251	126	55	-196	21,9

Джерело: розраховано на основі даних ФГ «Іващенко»

Дані таблиці 2.5 показують, що валовий прибуток від реалізації зменшився на 180 тис.грн чи на 72,0%, і в 2021 році рівний 70 тис.грн. із Фінансовий результат ФГ «Іващенко» в 2021 році становив 55 тис.грн. прибутку, що менше 2019 року на 196 тис.грн чи на 78,1%, оскільки в 2019 році було отримано 251 тис.грн. прибутку.

Розраховані показники рентабельності представимо в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Показники рентабельності діяльності ФГ «Іващенко»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. +, - до 2019 р.
Рентабельність фермерського господарства, %	17,0	6,3	2,7	-14,3
Валова рентабельність виробничих витрат, %	20,5	7,2	3,8	-16,6
Рентабельність виручки від реалізації продукції, %	17,0	6,7	3,7	-13,3
Чиста рентабельність реалізації продукції, %	20,5	7,2	3,8	-16,6
Рентабельність оборотних активів, %	21,7	8,7	3,4	-18,3
Рентабельність активів, %	11,9	5,4	2,2	-9,7
Рентабельність власного капіталу, %	14,4	6,6	2,7	-11,7

Джерело: розраховано на основі даних ФГ «Іващенко»

Дані таблиці 2.6 показують, що рентабельність ФГ «Іващенко» становила в 2019 р. – 17,0%, в 2020 р. – 6,3%, в 2021 р. – 2,7%. За період дослідження рентабельність фермерського господарства знизилася на 14,3%, це відбулося внаслідок зменшення ефективності реалізації продукції, зростання інших операційних витрат і зниження інших операційних доходів.

В управлінні якістю в ФГ «Іващенко» орієнтуються на процесний підхід, який дозволяє забезпечити таке управління, яке буде створювати безперервний ланцюг структурно-логічних етапів, що впливають на процеси, що забезпечують необхідний рівень якості сільськогосподарської продукції.

Якість сільськогосподарської продукції ФГ «Іващенко» формується під впливом безлічі факторів, у першу чергу пов'язаних з характеристиками виробничих ресурсів: земельних, матеріальних, трудових.

Система управління якістю ФГ «Іващенко» складається з наступних підсистем: 1) якість організації управління; 2) якість виробництва; 3) якість комунікації зацікавлених сторін; 4) оцінка якості виробленої сільськогосподарської продукції (рис. 2.1).

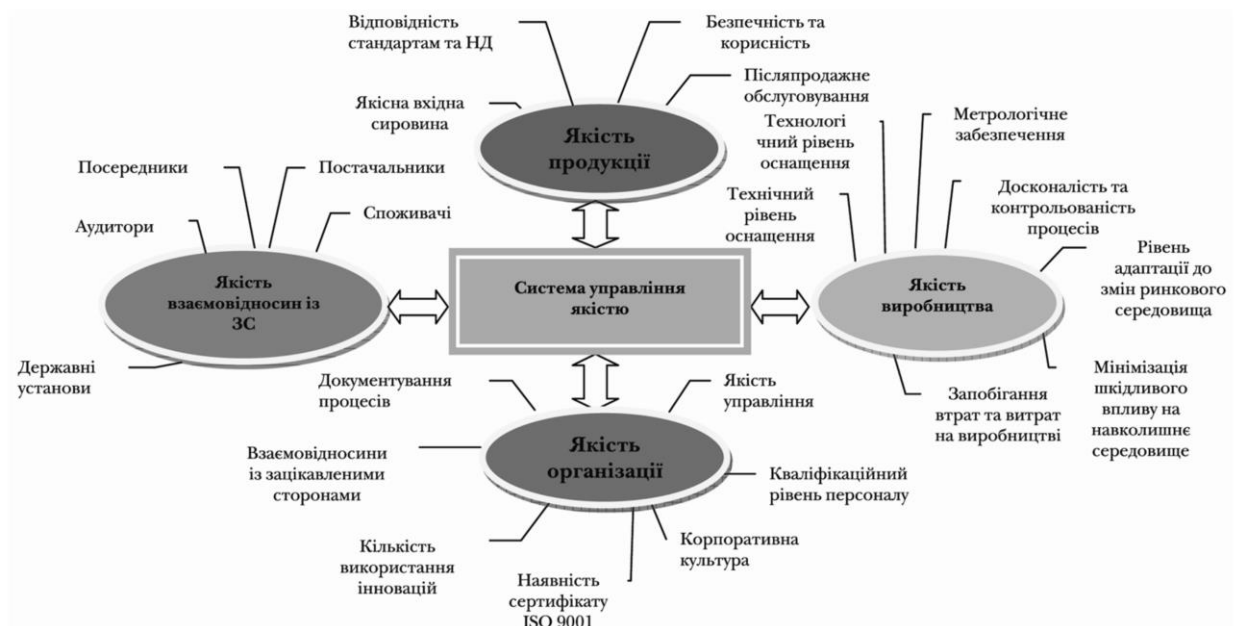

Рис. 2.1. Система управління якістю на ФГ «Іващенко»

Джерело: власні дослідження

Характерною рисою управління якістю сільськогосподарської продукції ФГ «Іващенко» є те, що одночасно впливати на всю сукупність споживчих та технологічних властивостей неможливо. Кожен етап чи процес впливає певні показники. Разом з тим, деякі процеси можуть впливати на кілька показників одночасно, причому на одні – покращуючи їх, а на інші – погіршуючи.

Відмітимо той факт, що кожна із підсистем ґрунтується на сукупності елементів, через які здійснюється ідентифікація та диференціація процесів управління якістю. З'являється можливість керівника ФГ «Іващенко» керувати певними процесами, що приводить до покращення рівня адаптації системи та фермерського господарства в цілому в умовах динамічного бізнес-середовища.

Більш детально дослідимо підсистему визначення якості виробленої продукції ФГ «Іващенко». Для визначення якості виробленої продукції (зернові культури) ФГ «Іващенко» здає вироблену продукцію на перевірку в ДП «Житомирстандартметрологія», яке за невелику плату (в 2022 році 6-7 тис. грн) перевіряє продукцію за всіма показниками згідно ДСТУ, а також на ГМО та іншими показниками.

Для виявлення зараження продукції шкідниками та не допустимими домішками ФГ «Іващенко» перед реалізацією здає вироблену продукцію на перевірку в ДУ «Житомирська Обласна Фітосанітарна Лабораторія» (ціна в 2022 році 800 грн за перевірку зразку).

На основні отриманих показників та підтверджуючих документів керівник ФГ «Іващенко» складає сертифікат якості на продукцію.

Приклад сертифікату для експорту продукції (пшениця) в Польщу (тобто, сертифікат додатково перекладається на польську мову) наведено на рис. 2.2.

ФГ «Іващенко» / FS „Iwaszczenko”

XX.XX.2022

Посвідчення про якість №1 від XX.XX.2022
Certyfikat jakości №1 od XX.XX.2022

Культура / Kultura – **Пшениця / Pszenica**

Стандарт / Standard – DSTU № 3768:2019 «Pszenica. TU»

Вага нетто / Waga netto – 24 тони/MT

Дата пакування / Data pakowania – 24.11.2022

Походження / Pochodzenie – Україна / Ukraina

Рік врожаю / Rok zbioru – 2022

Вологість / Wilgotność – 13,4%

Білок / Bialko – 11,15%

Клейковина / Gluten – 22,6%

Загальна кількість домішок / Zanieczyszczenia ogólne – 5,81%

Непридатне забруднення / Zanieczyszczenia nieuzyteczne – 1,36%

Максимальний вміст зерен хугги / Dopuszczalna zawartość ziaren przytulii max.
4 szt na 100g – nie wykryto

Зараження шкідниками / Plaga szkodników – nie wykryto

Колір / Kolor – характерний / typowy

Запах / Zapach – характерний / typowy

Без ГМО / Wolne od GMO

Відправник / Nadawca – ФГ «Іващенко» /FS „Iwaszczenko”

Номер автомобіля та причепа /

Numer pojazdu i przyczepy: XXXXXXXXXXXXX

Рахунок / Wynik – №1 від 24.11.2022

Місце розвантаження / Adres rozładunku: XXXXXXXXXXXXX

Керівник ФГ «Іващенко»

Dyrektora FS „Iwaszczenko” _____

Рис.2.2. Сертифікат якості для експорту пшениці в Польщу

Джерело: власні дослідження

Проведене дослідження показало, що є значна увага з боку керівництва та персоналу ФГ «Іващенко» приділяється визначенню якості виробленої сільськогосподарської продукції, оскільки саме виробництво та реалізація

товарів високої якості значно впливає на кінцевий прибуток фермерського господарства та на його репутацію.

Висновки до розділу 2

В управлінні якістю в ФГ «Іващенко» орієнтуються на процесний підхід, який дозволяє забезпечити таке управління, яке буде створювати безперервний ланцюг структурно-логічних етапів, що впливають на процеси, що забезпечують необхідний рівень якості сільськогосподарської продукції.

Характерною рисою управління якістю сільськогосподарської продукції ФГ «Іващенко» є те, що одночасно впливати на всю сукупність споживчих та технологічних властивостей неможливо. Кожен етап чи процес впливає певні показники. Разом з тим, деякі процеси можуть впливати на кілька показників одночасно, причому на одні – покращуючи їх, а на інші – погіршуючи.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ФГ «ІВАЩЕНКО»

Враховуючи безперервність та швидкість посилення конкурентної боротьби на ринку а також підвищення значимості саме не цінової конкуренції, важливу роль у ефективності функціонування фермерського господарства відіграє виробництво високоякісної продукції та пропозиція орієнтації щодо задоволення якісних потреб споживачів. Проте, зважаючи на світові тенденції щодо вимог суспільства до якості, то вони стосуються не лише якості певного виду продукції, але й якості повного циклу виробництва, тобто взаємовідносин фермерського господарства із усіма ланками процесу: виробник-постачальник, споживачі та суспільство. Для забезпечення відповідності фермерського господарства найвищим стандартам, що зумовлені нинішніми тенденціями до якості, доречним вбачається розробка та імплементація системи управління якістю на афективних та адаптивних до вимог міжнародного ринку.

Пропонуємо алгоритм створення системи управління якістю (рис. 3.1) з метою забезпечення практичного впровадження в діяльність ФГ «Іващенко». Для створення системи управління якістю (СУЯ) ФГ «Іващенко» слід розробити комплексний план. Даний план передбачає виокремлення сукупних цілей, певних настанов та процедур, відповідних правил та інструкцій. Також доречним є виокремлення певних елементів щодо практичної імплементації таких заходів.

Розробка плану системи управління якістю передбачає виокремлення певних етапів. Серед етапів виділяємо виокремлення організаційної структури для здійснення організаційно-методичної роботи відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2009; створення вимог щодо системи управління якістю; здійснення оцінки фактичного стану на підприємстві управління якістю; розробка повної документації запропонованої системи управління

якістю; імплементація системи управління якістю фермерського господарства.

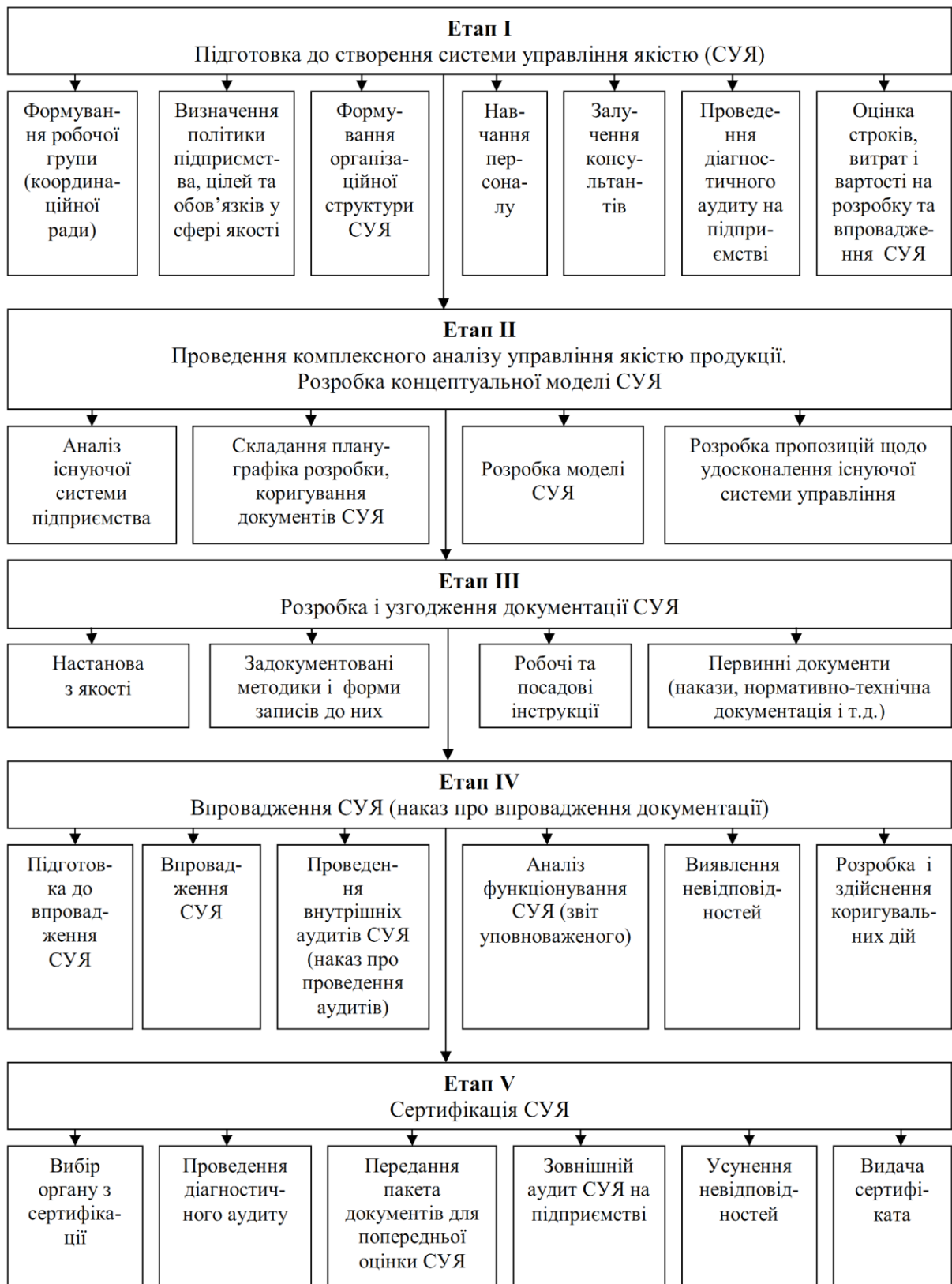

Рис. 3.1. Блок-схема алгоритму створення системи управління якістю діяльності ФГ «Івашенко»

Найтрудомішим з етапів створення СУЯ є розробка документації щодо системи керування якістю. Така система документації передбачає розробку документів на чотирьох рівнях. Найбільш складним та важливим документом є Настанова з якості, що передбачає опис та регламентацію саме системи керування якістю фермерського господарства.

У Настанові з якості певні задокументовані процедури мають бути описані згідно до вимог стандартів ISO серії 9000 та ясно і чітко відобразити інформаційні напрями взаємодії усіх учасників процесу. Відповідно даної настанови окремі процеси в свою чергу розподіляються та відбувається конкретизація за виконавцями та можливості їх взаємодії як всередині одного процесу, так і між усіма процесами.

Імплементация системи керування якістю здійснюється шляхом затвердження керівником суб'єкта підприємництва наказу про запровадження на підприємстві системи керування якістю. Такий наказ передбачає роз'яснення щодо обов'язковості здійснення вимог документів вищезгаданої системи.

Відповідно для запровадження системи керування якістю мають бути виконані усі перед етапи: документація системи керування якістю обов'язково має бути оформлена до вимог ДСТУ ISO 9001:2009; діяльність господарства здійснюється відповідно до вимог документації; функціонування підприємства є ефективним у напрямку якості зокрема.

Конкретизуємо процесну модель системи керування якістю для практичного використання в ФГ «Іващенко» (рис. 3.2)

Запропоновано модель враховує всі необхідні вимоги ДСТУ ISO 9001-2001 та представлена як ряд взаємопов'язаних блоків щодо процесів: відповідальність вищих менеджерів, виробництво сільськогосподарської продукції, керування виробничими і фінансовими ресурсами, моніторинг, оцінка та поліпшення.

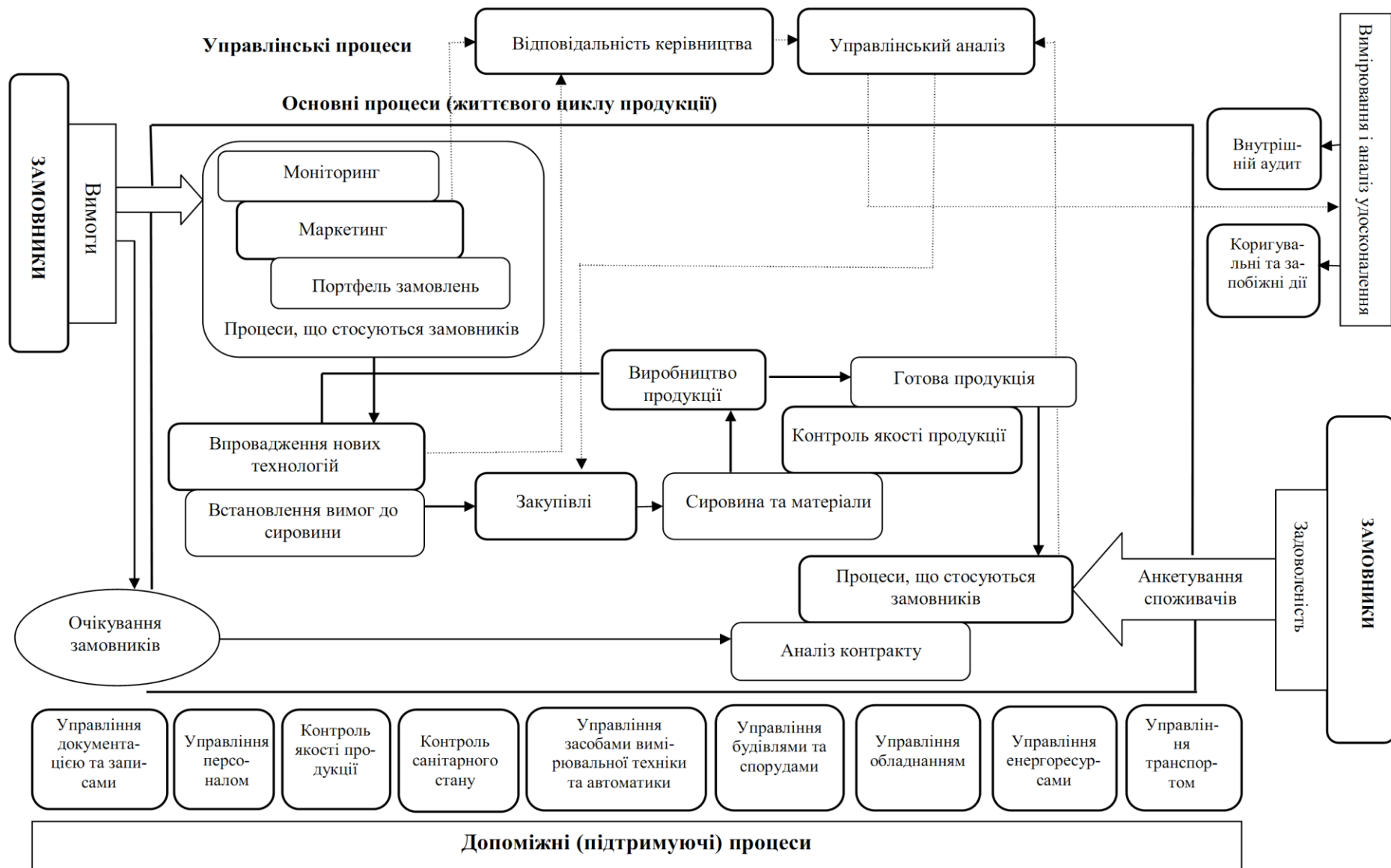

Рис. 3.2. Модель системи керування якістю ФГ «Іващенко» з урахуванням вимог ДСТУ ISO 9001-2001.

Згідно з запропонованою моделлю замовникам продукції відведена найбільша роль у моделюванні вхідних або вихідних структурних елементів фермерського господарства, а це обумовлює проведення оцінки їх оптимальності, яка має на меті оцінювання інформації щодо бачення замовниками рівня задоволеності висунутих ними вимог.

Розглянутий підхід до створення ефективної системи керування дедалі визначальною мірою має орієнтацію на утворення саме інтегрованої системи керування – такої системи керування фермерського господарства, де необхідно поєднати всілякі аспекти діяльності сільськогосподарського виробника маючи на меті підвищення, в першу чергу, екологічно-економічної ефективності виробництва продукції, а також мінімізації ризиків в питаннях якості, впливу на навколишнє природне середовище, безпеку праці найманих фермером працівників.

Побудова згаданої інтегрованої системи керування якістю вимагає об'єднання систем керування, які відповідають зазначеним у вимогам щодо системи керування якістю відповідно міжнародних стандартів ISO серії 9000; системи екологічного керування відповідно міжнародних стандартів серії 14000; системи керування безпекою і охороною праці відповідно міжнародних стандартів OHSAS 18000; система керування соціальною відповідальністю відповідно міжнародних стандартах SA 8000.

Взаємодія систем керування в інтегрованій системі керування можлива за різними моделями:

- модель 1: це адитивна модель інтегрованої системи керування, яка послідовно приєднує до вже існуючої базової системи керування якістю інших систем керування;
- модель 2 – це одночасне об'єднання всіх розглянутих вище систем керування;
- модель 3 – це часткова інтеграція базової системи керування з іншими.

Розглянемо, яким за правильністю повинен бути порядок створення інтегрованої системи керування. Вважаємо, що він може бути таким, як і при створенні системи керування якістю відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO серії 9000. Забезпечення документального обігу управління інтегрованою системою керування може функціонувати з використанням таких варіантів:

Варіант 1: якщо створена окрема документація для кількох систем керування;

Варіант 2: якщо діє частково інтегрована документація декількох систем керування;

Варіант 3: документація є повністю інтегрована в систему керування.

Розглянуті підходи, змодельовані так, що враховують в першу чергу вимоги міжнародних стандартів щодо систем керування якістю довіллям, безпекою, охороною праці, соціальною відповідальністю. Ці підходи дадуть змогу адаптувати ФГ «Іващенко» до швидких змін зовнішнього оточення, але тільки системна інтеграція цих моделей керування якістю створить передумови стійкого розвитку ФГ «Іващенко» підприємств з сільського господарства.

Висновки до розділу 3

Вдосконалення системи керування якістю є стратегічним напрямом діяльності ФГ «Іващенко». Нова система якості дозволить ФГ «Іващенко» отримати суттєві переваги перед прямими конкурентами, зокрема: мінімізувати перешкоди виходу на міжнародні ринки і заключити довгострокові відносини з іноземними партнерами; вплинути на ріст конкурентоспроможності продукції; постійно брати участь у державних

замовлень на вигідних фермеру умовах; завойовувати іноземний ринок
закріпити свої стійкі конкурентні позиції на зовнішньому чи внутрішньому
ринках; впливати на зниження витрат і намагатися зменшувати ризики;
суттєво підвищити економічні показники діяльності.

ВИСНОВКИ

Управління якістю один із елементів виконання функції управління, яка відображає політику та цілі щодо якості. В результаті проведеного аналізу особливостей якості сільськогосподарської продукції як об'єкта управління встановлено, що керування ним це впливати на показники та характеристики, які визначають якість, за допомогою управління факторами та умовами, які впливають на їхній рівень. Отже, управління якістю – це процес, що охоплює всі сторони господарської діяльності, механізм якого можна характеризувати як виявлення основних факторів, які впливають на якість продукції, визначення ступеня та характеру їхньої дії, розробка та реалізація заходів щодо їх регулювання з метою досягнення та підтримки запланованої якості.

Система керування якістю реалізується через запровадження таких заходів як планування якості та безпосередньо поточне керування якістю; забезпечення запланованих показників якості та покращення показників якості в рамках системи керування якістю. На основі певних механізмів організація керування якістю зорієнтована на мінімізацію усіх витрат та на узгоджене функціонування всіх елементів виробничо-збутової системи.

Для керування якістю в ФГ «Іващенко» використовують чотири типи методів: економічні методи, які передбачають створення таких економічних умов, що змушують керівництво підприємства орієнтуватись на бажання споживачів, виробляти продукцію, для задоволення виявлення потреб відносно якісних характеристик; методи матеріального стимулювання на підприємстві, які можуть передбачати як заохочування за високу якість, так стягнення за заподіяний збиток від поганої якості; організаційні методи передбачають обов'язковість виконання наказів, вказівок керівників фермерського господарства; виховні методи, що зорієнтовані на свідомість і настрої учасників виробничого процесу.

В управлінні якістю в ФГ «Іващенко» орієнтуються на процесний підхід, який дозволяє забезпечити таке керування, яке буде створювати безперервний ланцюг структурно-логічних етапів, що впливають на процеси, що забезпечують необхідний рівень якості сільськогосподарської продукції. Характерною рисою керування якістю сільськогосподарської продукції ФГ «Іващенко» є те, що одночасно впливати на всю сукупність споживчих та технологічних властивостей неможливо. Кожен етап чи процес впливає на певні показники. Разом з тим, деякі процеси можуть впливати на кілька показників одночасно, причому на одні – покращуючи їх, а на інші – погіршуючи. Отже, для керування якістю продукції ФГ «Іващенко» доречним є орієнтування на характерні потреби споживачів та їх динаміку; ємність ринку якісної продукції та його кон'юнктуру; стимули, які зумовлені певними видами конкуренції.

Запропоновано модель враховує всі необхідні вимоги Державного стандарту ТУ ISO 9001-2001 та представлена як ряд взаємопов'язаних блоків щодо процесів: відповідальність вищих менеджерів, виробництво сільськогосподарської продукції, керування виробничими і фінансовими ресурсами, моніторинг, оцінка та поліпшення.

Побудова згаданої інтегрованої системи керування якістю вимагає об'єднання систем керування, які відповідають зазначеним у вимогам щодо системи керування якістю відповідно міжнародних стандартів ISO серії 9000; системи екологічного керування відповідно міжнародних стандартів серії 14000; системи керування безпекою і охороною праці відповідно міжнародних стандартів OHSAS 18000; система керування соціальною відповідальністю відповідно міжнародних стандартах SA 8000.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамовська В. С., Калініченко Д. Р. Організація системи управління якістю продукції як складової бізнес-планування. *Науковий вісник ХДУ*. 2014. Вип. 9(3). С. 138-141.
2. Акуленко К. З. Вдосконалення системи керування якістю продукції на вітчизняних агропромислових підприємствах. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 86-91.
3. Балановська Т. І., Гоголя О. П., Троян А. В., Борецька З. П. Інноваційні підходи до формування системи управління якістю сільськогосподарського підприємства як спосіб адаптації до вимог ринку. *Біоресурси і природокористування*. 2013. Т. 5, № 5-6. С. 146-154.
4. Барилевич О. М. Управління якістю та безпечністю продукції на підприємствах молокопродуктового підкомплексу. *Біоекономіка та аграрний бізнес*. 2019. Т. 10, № 1. С. 5-13.
5. Бидик А. Г. Основні учасники системи технічного регулювання, об'єктом якої є якість і безпечність аграрної та харчової продукції. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 1. С. 209-214.
6. Білоусько Т. Ю., Шовкун Л. В. Управління якістю в забезпеченні конкурентоспроможності аграрної продукції. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2020. № 2. С. 168-178.
7. Борецька В. П. Оцінка системи керування якістю як один із етапів забезпечення ефективності функціонування сільськогосподарського підприємства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2013. Вип. 181(2). С. 33-40.
8. Брояка А. А. Удосконалення системи управління якістю та безпечністю агрохарчової продукції в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 3. С. 85-103.
9. Бугера С. І. Систематизація аграрного законодавства та якість

сільськогосподарської продукції. *Правничий вісник Університету "КРОК"*. 2011. Вип. 9. С. 63-67.

10.Власенко І. В. Роль системи управління якістю в забезпеченні конкурентоспроможності продукції промислового підприємства. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 3. С. 194-203.

11.Грибак А. В., Кравців І. К., Урбан І. Р. Маркетинг, як економічна категорія інформаційного супроводу стандартизації систем управління якістю продукції підприємств ветмедицини. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія : Економічні науки. 2021. № 10(1). С. 68-73.

12.Д'яконова А. К., Тітомир Л. А., Халілова-Чуваєва Ю. О., Коротич О. М. Стандартизація і обґрунтування управління якістю продукції та послуг у готельно-ресторанному господарстві. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2021. № 4. С. 50-66.

13.Загородній А. Е. Якість сільськогосподарської продукції як фактор забезпечення продовольчої безпеки національної економіки. *Агросвіт*. 2015. № 22. С. 82-86.

14.Захаріна О. В. Управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. 2014. № 1-2(2). С. 153-162.

15.Капінос Г. І. Управління якістю продукції в системі операційного менеджменту підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 5(1). С. 147-150.

16.Кирилюк І. М. Розвиток спеціалізованого виробництва як чинник ефективного управління якістю продукції тваринництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 23. С. 52-58.

17.Коваль С. Ю., Россоха В. В. Теоретичні підходи до визначення сутності управління системами контролю та якістю виробництва продукції бджільництва. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 1. С. 41-51.

18.Кордзая Н. Р. Міжнародний досвід керування якістю та безпечністю

харчової продукції. *Економічний простір*. 2020. № 156. С. 41-45.

19.Кравченко М. С., Ксеніта М. О. Теоретично-методологічні основи управління якістю продукції на промислових підприємствах. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 37. С. 14-20.

20.Кравченко Ю. М., Антощенкова В. В. Екологічна безпечність та якість с.г. продукції та її конкурентоспроможність в умовах міжнародної інтеграції. *Вісник ХНТУсільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 202. С. 84-92.

21.Кузьменко О. А. Управління якістю зерна круп'яних культур у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 67-72.

22.Лавров Є. А., Пасько Н. Б., Курило А. О., Барченко Н. Л. Математичні моделі для задач управління якістю продукції сільськогосподарського виробництва. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2016. Вип. 3. С. 224-227.

23.Лищенко М. О., Овчаренко Є. І., Гук О. В., Мохонько Г. А. Формування конкурентних переваг на основі удосконалення системи управління якістю продукції підприємства в контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. № 2. С. 170-178.

24.Мальцев А. С., Крамський С. О. Управління якістю продукції проектів: методологічні та прикладні аспекти. *Управління розвитком складних систем*. 2019. Вип. 37. С. 25-31.

25.Маркіна І. А., Потапюк І. П., Мошенець Д. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю продукції. *Економічний форум*. 2018. № 1. С. 189-193.

26.Олійник В. О., Олійник Л. С., Пилипченко О. Г., Пугін О. С. Керування якістю продукції: сутність, принципи, основні підходи. *Агросвіт*. 2019. № 23. С. 79-86

- 27.Панченко М. О., Акулюшина М. О. Модель процесу управління якістю продукції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 23. С. 101-105.
- 28.Поліщук Ю. Т., Бернадська О. О. Облікове забезпечення управління витратами на якість продукції. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 326-331.
- 29.Попко О. В. Ідентифікація особливостей міжнародних систем управління якістю продукції, які діють в Україні. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Логістика. 2018. № 892. С. 165-170.
- 30.Продіус О. І., Ілінчук О. І. Управління якістю як фактор підвищення конкурентоспроможності продукції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 18. С. 89-93.
- 31.Радченко О. П., Білоног Г. Ю. Удосконалення системи управління якістю продукції на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_9_29
- 32.Радько В. І., Свиноус І. В., Микитюк Д. М. Якість як основа підвищення ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах. *Вісник аграрної науки*. 2016. № 1. С. 61-65.
- 33.Сагачко Ю. М. Формування системи управління якістю продукції тваринництва на основі інновацій. *Вісник ХНТУ сільського господарства імені Петра Василенка*. 2019. Вип. 200. С. 291-297.
- 34.Скопенко Н. С., Павлова Т. В. Формування системи управління якістю продукції підприємства в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник ХДУ*. Сер. : Економічні науки. 2018. Вип. 30(1). С. 150-154.
- 35.Солошенко П. В., Федянін Б. С. Теоретико–методологічні підходи щодо управління якістю продукції промислового підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2018. Вип. 17. С. 68-74.
- 36.Тимрієнко І. Ю., Шабатура В. І. Контролінг в системі управління витратами на якість продукції. *Науковий вісник ХДУ*. 2015. Вип. 13(2). С. 138-140.

37.Ткаченко К. В. Якість продукції як об'єкт управління на аграрних підприємствах. *Економіка та управління АПК*. 2012. Вип. 9. С. 60-65.

38.Томілова Н. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління витратами на якість сільськогосподарської продукції. *Економічні науки*. 2015. Вип. 12(2). С. 222-230.

39.Фісун К. А. Організація системи управління якістю продукції в сучасних умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 204-210.

40.Шаповал Г. М. Управління якістю продукції в системі фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 45. С. 176-180.

ДОДАТКИ